

DEBAT - DÉBAT - DEBATE

Een onverteerde brok geschiedenis ?

Het archief van de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie

Filip Strubbe

De voedings- en landbouwgeschiedenis in bezet België tijdens de Tweede Wereldoorlog is lange tijd braakliggend terrein geweest. Ondanks fragmentarisch, maar belangrijk pioniersonderzoek¹ is dit aparte hoofdstuk in de voedingsgeschiedenis pas recent het onderwerp gaan vormen van uitgebreid historisch onderzoek. De tot op heden gebrekkige staat van ontsluiting van een aantal omvangrijke archiefbronnen heeft natuurlijk een ernstige rem gezet op deze ontwikkeling. De afgelopen jaren inventariseerde Luis Angel Bernardo y Garcia (Rijksarchief) de kabinetarchieven van de regering Pierlot te Londen en van de verschillende naoorlogse Ministers voor Ravitaillering. Beide bestanden vormden een belangrijke bron voor diens onlangs uitgegeven doctoraat *“Le ventre des Belges”*, een studie over de ravitailleringpolitiek tijdens de beide wereldoorlogen en de onmiddellijke naoorlogse periode. De archieven van drie belangrijke centrale organen in het bezette België werden tot dusver echter niet ontsloten voor onderzoek: 1° het Bestuur der Controlediensten onder het toenmalig Ministerie van Binnenlandse Zaken en Volksgezondheid, 2° de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie en 3° de centrale administratie van Winterhulp. Samen beslaan deze bestanden nagenoeg anderhalve kilometer en vormen ze dus de bulk van het historisch archief met betrekking

tot de controle op de productie, verwerking, handel of herverdeling van voedingswaren tijdens de bezetting. In wat volgt, nemen we het archief van de “mastodont” van deze drie organen onder de loep: de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie (NLVC).

Een veelzijdige parastataal

Net als in 1914 ontworpen de Duitse inval in mei 1940 de voedselvoorrading. Een Britse blokkade sneed België af van de broodnodige voedselimport en dreigde de marktlogica van vraag en aanbod te ontsporen. Om hongersnood te voorkomen en het voedselaanbod te garanderen, voerde de overheid een politiek van prijszetting, van teeltplannen om de landbouwproductie te oriënteren en van verplichte leveringsquota voor boeren. Tegelijk werd de vraag naar voedingswaren “gestroomlijnd” door de rantsoenering van basisproducten tegen distributiebonnen.

De prijszetting en -controle waren weggelegd voor het Commissariaat voor Prijzen en Lonen, terwijl het Ministerie van Landbouw en Voedselvoorziening de inspectie van de rantsoenering uitoefende. De NLVC werd eind augustus 1940 opgericht als een parastatale die de hele productie, distributie en verwerking van voedsel moest coördineren en controleren om een minimale voedselvoorrading te handhaven. Als dusdanig bekleedde de NLVC de rol van het centraal beheersorgaan binnen de corporatistische economie tijdens de bezettingsjaren. Het lidmaatschap van de NLVC was verplicht voor alle bedrijven op Belgisch grondgebied betrokken bij de productie, verwerking of distributie van landbouwproducten

1. In de onmiddellijke naoorlogse periode (1945-1952) verschenen vrij snel een aantal studies over de Belgische (voedings)economie tijdens de bezetting, o.m. van economen Fernand Baudhuin en Jean Colard. Na sporadische licentiaatsverhandelingen over deelaspecten van de voedselvoorziening (zoals Winterhulp en de Boerenwacht) legden de publicatie *“België op de bon”* van Anne Henau en Mark Van den Wijngaert (1986) en de bijdragen van Peter Scholliers rond koopkracht en loonindexering een stevige basis voor verder onderzoek. Het afgelopen decennium werden facetten van de ravitaillering zoals de sluikehandel en de zwarte markt behandeld in een aantal onderzoeken over criminaliteit, politieke werking en justitie tijdens de bezetting.

en voedingswaren, inclusief grondstoffen, visserij en tuinbouwwaren. Door deze maatregel telde de NLVC zowat 350.000 leden. Om de marktordering te verzekeren, beschikte de NLVC over zeer uitgebreide bevoegdheden: volgens zijn oprichtingsbesluit kon het 1° de productie van voedingswaren regelen (volgens het principe van een centraal opgelegde herverdeling); 2° hoofd-, bedrijfs- of vakgroeperingen creëren, schorsen, samensmelten of afschaffen; 3° de activiteit van bedrijven stilleggen, beperken, verplaatsen, uitbreiden of de productie ervan bepalen; 4° de verpakking, presentatie en de afzet van waren regelen, alsook de aanleg van voorraden en de verkoop- of betalingsvoorwaarden verordenen; 5° de kwaliteit controleren, o.a. via keuringen; 6° het verbruik bevorderen of leiden; 7° bijdragen heffen en boetes opleggen. In zijn kort na de oorlog verschenen studie over de voeding in bezet België stelde econoom Jean Colard ironisch "qu'il eut été plus facile [...] de préciser ce que la corporation ne pouvait pas faire"².

De NLVC werd geleid door Piet Meuwissen (lid van het collaborerende Vlaams Nationaal Verbond), bijgestaan door een adjunct-corporatieleider en een bijraad of kabinet. De parastatale telde een aantal "klassieke" ondersteunende diensten (personeelsdienst, rekencommissariaat, juridische dienst, econoom, dienst Pers & Propaganda), maar kende op bestuurlijk niveau vooral een duale structuur. In de eerste plaats bestond de corporatie uit drie horizontale pijlers die de landbouwproductie en distributie overvleugelden: 1° de Sector Landbouw (met o.m. de Nationale Boerencorporatie, de afdeling Productieslag, de Boerenwacht en provinciale diensten), 2° de Sector Voedingsindustrieën en 3° de Sector Handel en Distributie. Daarnaast omvatte de NLVC tien Hoofdgroeperingen ingedeeld per industrietak (cf. infra), met daaronder specifieke bedrijfspgroeperingen die op hun beurt waren onderverdeeld in vakgroeperingen bevoegd voor een specifiek product. Ook geografisch was de NLVC opge-

bouwd volgens een getrappt hiërarchisch systeem van provincialeiders, gewestleiders (per arrondissement) en kantonleiders. *Last but not least* was de leider van de NLVC bevoegd om inbreuken tegen de wetgeving rond tellings-, teelt- en leveringsverplichtingen te beteugelen (de zogeheten "Disciplinaire Rechtsmacht") en tuchtboeten op te leggen tot 10.000 frank per overtreding. In de schoot van de NLVC fungeerden bijgevolg Scheidsrechterlijke Commissies die de geschillen moesten beslechten tussen de NLVC en diens onderhorigen in het kader van bijdragen, tuchtgeldboeten en eisen tot schadeloosstelling als gevolg van maatregelen uitgevaardigd door de NLVC.

Het archief van de NLVC in cijfers

Hoe vertaalden de bevoegdheden en organisatiestructuur van de NLVC zich in archiefreksen? Wanneer men de "papiererfenis" van de instelling onder de loep neemt, is het raadzaam om de achtergrondgeschiedenis hiervan voor ogen te houden. Zoals vele oorlogsinstellingen maakte de NLVC geen deel uit van de traditionele Belgische administratie en werd ze bij de bevrijding als "collaboratieorgaan" nietig verklaard. De vereffening van de NLVC, een bij uitstek financiële operatie gericht op de afwikkeling van diverse vorderingen, draaide echter uit op een werk van lange adem. Delen van het archief van de NLVC werden omwille van hun potentiële bewijswaarde in beslag genomen door het Krijgsauditoraat als "overtuigingsstukken" bij de gerechtelijke dossiers inzake collaboratie. Bovendien waren de werking en het archief van de NLVC belangrijk voor het Ministerie van Ravitaillering, dat in september 1944 de fakkel overnam om de landbouwproductie en voedseldistributie te coördineren. Bijgevolg werden een aantal dossiers en reeksen uit de bezettingsperiode verder aangevuld door de naoorlogse administratie. De concrete uitvoering van de vereffening was evenwel de meest complexe factor. Net als andere oorlogsinstellingen stond de NLVC na de bevrijding "onder curatele", maar de oprichting van een vereffeningcomité bij

2. JEAN COLARD, *L'alimentation de la Belgique sous l'occupation allemande*, Louvain, 1945, p. 36.

het departement Financiën gebeurde pas in 1947 en de formele organisatie van deze dienst liet nog eens vier jaar op zich wachten.

Toen het vereffeningcomité eind 1967 zijn activiteiten staakte, werd het Rijksarchief gecontacteerd om de bestemming van de archieven te bepalen. Binnen een termijn van enkele maanden voerde een beperkte archiefploeg een eerste selectie uit op de diverse bestanden die het vereffeningcomité nog bewaarde. Hoewel de selectiecriteria niet altijd even secuur zijn gedocumenteerd, lijkt het erop dat vooral stukken van boekhoudkundige aard en een aantal reeksen van de Scheidsrechter-

lijke Commissies in het vizier werden genomen. Na een eerste bewerking wachtte het transport naar het archiefdepot te Beveren-Waas, waar het bestand tot begin jaren 1990 in de rekken zou blijven. In 1992 volgde de overheveling naar het Algemeen Rijksarchief, waar het archief van de NLVC nog eens een kwarteeuw onaangeroerd bleef. Opzoekingen in het bestand waren helaas niet meer mogelijk, aangezien de (interne) ordening van de verschillende deelbestanden en reeksen bij de verhuis naar Brussel volledig overhoop was gehaald. Pas in het najaar van 2018 kon de oorspronkelijke orde ruwweg worden hersteld. Dat levert momenteel het volgende beeld op:

Archief van de NLVC - Overzicht (in strekkende meter)

– Algemene reeksen (instructies, organisaties...)	18
– Corporatieleider en diens kabinet	12
– Juridische Dienst	0,5
– Rekencommissariaat	1
– Economaat	0,5
– Personeelsdienst	30
– Pers & Propaganda	23,5
– Studiecentrum Everberg	1
– Onderzoekscommissie	10
– Hoofdgroepering I (Graangewassen en Veevoerders)	104
– Hoofdgroepering II (Zuivel, Vetten en Eieren)	3
– Hoofdgroepering III (Vee, Vlees en Bijproducten)	9
– Hoofdgroepering IV (Tuinbouw)	269
– Hoofdgroepering V (Grondstoffen voor de Landbouw)	1
– Hoofdgroepering VI (Suiker & Nijverheidsteelten)	34
– Hoofdgroepering VII (Aardappelen)	54
– Hoofdgroepering VIII (Vis en Visserij)	0,5
– Hoofdgroepering IX (Drank & Brouwerij)	51
– Hoofdgroepering X (Koloniale Waren)	0,2
– Sector Landbouw	45
– Sector Handel en Nijverheid	65
– Sector Voedingsindustrie	0,5
– Disciplinaire Rechtsmacht en Scheidsrechterlijke Commissies	57
– Naoorlogs Ministerie van Ravitaillering en vereffening van het NLVC	14
– Stukken van diverse aard (te reclasseren)	9
Totaal	812,7

Een blik op het ruim 800 meter tellende archief van de NLVC legt meteen de verschillen in omvang van zijn diverse onderdelen bloot. Vanuit kwantitatief oogpunt zijn naast de Hoofdgroeperingen I (Graangewassen en Veevoerders), IV (Tuinbouw) en VII (Aardappelen) ook enkele transversale sectoren ("Landbouw" en "Handel en Nijverheid") en de interne scheidsgerechten goed vertegenwoordigd. Het feit dat andere hoofdgroeperingen of sectoren er qua volume soms "bekaaid" van afkomen, kan evenwel misleidend zijn. In de eerste plaats wierp het takenpakket van sommige hoofdgroeperingen binnen de NLVC meer gewicht in de schaal dan dat van anderen: voedingswaren als graangewassen en aardappelen speelden nu eenmaal een belangrijkere rol in het dagelijks dieet dan de zogeheten "koloniale waren" (waaronder cacao, thee, koffie en mosterd). Bovendien bestaan de deelbestanden van de grotere hoofdgroeperingen deels uit seriële documenten zoals controleformulieren (over de kwaliteit van veevoerders, de schatting van hoeveelheden suikerbieten, enz.) die weliswaar de courante taakuitvoering van de diensten weerspiegelen, maar waaruit een onderzoeker maar moeilijk een ruimer bestel kan distilleren. De kwantiteit van sommige reeksen is dus niet noodzakelijk recht evenredig aan hun inhoudelijke waarde. Zo omvat de halve meter archief afkomstig van de hoofdgroepering "Vis en Visserijproducten" o.m. jaar- en maandverslagen met statistische gegevens van de visserij voor de Belgische kust in 1942-1943, verslagen van directievergaderingen en briefwisseling met de hoofden van de lokale marktleding, aan de hand waarvan een onderzoeker het visserijbeleid tijdens de bezetting snel kan analyseren. Tenslotte kan de materie van minder goed vertegenwoordigde hoofdgroeperingen ook aan bod komen in andere onderdelen van het NLVC-archief. Hoewel het deelarchief van de hoofdgroepering "Zuivel, Vetten en Eieren" slechts enkele strekkende meters beslaat, duiken in de dossiers van de Disciplinaire Rechtsmacht wel gedetailleerde statistieken over melkboetes op en wordt de verdeling van melkproducten uitvoerig beschreven in de kantonale of arrondissementale verslagen onder de sector "Handel en Distributie".

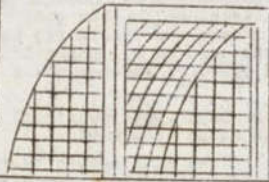
Onderzoeksstrategieën

Tot op heden werd het archief van de NLVC bij gebrek aan ontsluitingsinstrumenten nog nooit aangewend voor historisch onderzoek. Eens het bestand ontsloten is, zal men zijn beleid en werking voor het eerst van binnenuit kunnen bestuderen. Voor concrete onderzoeksvragen is het nog wachten op de afgewerkte inventaris, maar we geven alvast een beknopt overzicht van de inhoudswaarde van het archief aan de hand van vijf verschillende invalshoeken die onderzoekers kunnen hanteren.

Ten eerste kan men trachten een persoon op te zoeken. De mogelijkheden hiervan variëren sterk naargelang de positie van de betrokkene. In tegenstelling tot wat men zou verwachten, leent het archief van de NLVC zich niet echt tot opzoekingen van individuele boeren of handelaars. Genealogen op zoek naar gegevens over een voorouder in de landbouw- of voedingsnijverheid doen dus best beroep op een aantal "klassieke" bronnen zoals het handelsregister, kadaster- of notariaatsarchief. Wie echter gegevens over een voormalig ambtenaar of medewerker van de NLVC zoekt, heeft mogelijkheden bij de vleet. Het archief van de NLVC telt een reeks van ruim 3.000 personeelsdossiers, waarin een deel van de leden binnen de organisatie zijn vervat (inzonderheid de dienst Pers & Propaganda, de hoofdgroepering Tuinbouwproductie, de Boerenwacht, de Scheidsrechterlijke Commissies en de Disciplinaire Rechtsmacht). De dossiers van de meeste andere ambtenaren zijn wellicht opgenomen in de reeks personeelsdossiers van het naoorlogs Ministerie van Ravitaillering, die heden nog wordt bewaard in het North Gate II-gebouw van de FOD Economie. Dit alfabetisch gerangschikte bestand omvat 180 meter en naar schatting 30.000 dossiers van zowel naoorlogse ambtenaren als leden van de NLVC. Tenslotte werd bij de inventarisatie ook een gedrukt repertorium van de NLVC en al zijn diensten teruggevonden, een uitstekend overzicht voor wie de organisatie en zijn kaderleden in vogelvlucht wil verkennen.

Een tweede invalshoek is het onderzoek naar een landbouwtaak of de teelt/verdeling van specifieke

ONT SPANNINGSKRING

VOETBAL.

Nota aan alle V. V. B. Leden.

- 1° Over alles en nog wat kunnen meepraten maakt deel uit van de opvoeding van een mensch.
- 2° de voetbal is de meest populaire sport in ons land (of toch daeromtrent).
- 3° Er zijn veel V.V.B'ers wier opvoeding onvolledig is ... Hoe rijmt men dat tezaam.

Wel heel eenvoudig als het waar is (en het is waar) dat een welopgevoed mensch van alles op de hoogte moet zijn dan kan het niet anders uitgesgd worden dan dat hij die, in ons land levend, niets van voetbal kent, niet 100 % opgevoed is, vermits de voetbal de meest populaire sport is. Als wij nu van den anderen kant vaststellen dat wij nog geen 10 % van de V.V.B'ers op onze wedstrijden zagen, dan moeten wij daaruit afleiden dat ook hun opvoeding onvolledig is. Een ingewikkelde redeneering voor een eenvoudige zaak zult ge zeggen. Mogelijk, alhoewel het niet zoo eenvoudig is als men het zou willen voorstellen supporters bijeen te krijgen.

Ward het niet dat het er voor onze voetbalploeg om een eerezaak gaat, wij zouden er heel eenvoudig niet meer over spraken, maar zooals het nu staat achten wij het toch nog de moeite waard een laatste maal onzen adem (en onzen inkt) te verspillen.

Achteraan dit artikel vindt U de rangschikking der verschillende voetbalploegen onzer afdeling zooals ze was op 31/1/43. Daaruit valt op te merken dat onze ploeg er "op dit oogenblik" niet slecht voorstond. Op den titel van kampioen zullen wij echter niet veel sprak meer kunnen maken, alhoewel ..... het toch niet heelemaal onmogelijk is.

Wij willen ons echter daeromtrent geen illisie's maken, en hechten er ten slotte, nu het toch zóóver staat niet zoo veel belang meer aan. Een feit waar we echter wel belang aan hecht-

.../..

Bericht aan de Landbouwers

TEELT van KOOLZAAD

In sommige streken van het land hebben landbouwers dreigbrieven ontvangen om hen te dwingen het koolzaad dat zij geplant hebben te vernietigen.

Alhoewel aan deze bedreiging gewoonlijk geen gevolg gegeven wordt, zijn zekere landbouwers geweken voor de vrees der gewelddaden die hun werden aangekondigd en hebben aan de bevelen die hun aldus gegeven werden gevolg gegeven.

De landbouwers worden eraan herinnerd dat het hun **formeel verboden is om welke reden en onder welk voorwendsel ook hun koolzaadteelten te vernietigen.** De ontvangen bedreigingen ontslaan hen geenszins van hun teeltverplichting en van de daarop volgende levering. Indien zij aan die verplichtingen tekort komen stellen zij zich bloot aan de strenge straffen die op dit gebied voorzien zijn. Tusschen de vrees voor mishandelingen en de vaderlandsche plicht bij te dragen tot de voorziening van de Belgische bevolking in vetstoffen mogen zij geen oogenblik aarzelen, **daar de nationale productie van koolzaad en koolzaadolie integraal bestemd is voor de ravitailleering van ons land.**

De bevolking mag niet vergeten dat zij van de bedeeing van margarine slechts kan genieten in verhouding tot de werkelijk aan de ravitailleering geleverde hoeveelheden koolzaad.

De landbouwers en het publiek in het algemeen worden dringend uitgenoodigd aan de plaatselijke politie of Rijkswacht alle inlichtingen mede te deelen welke van aard kunnen zijn de daders dezer bedreigingen op te sporen; deze zullen uit dien hoofde de straffen oploopen voorzien door het Strafwetboek.

Brussel, den 20e Mei 1943.

De Secretaris-Generaal,

E. DE WINTER.

CORPORATION NATIONALE
DE L'AGRICULTURE ET DE L'ALIMENTATION
SECTEUR " COMMERCE ET DISTRIBUTION "

RÉFÉRENCE :

PRIÈRE DE RAPPELER LA RÉFÉRENCE CI-DESSUS.

ARRONDISSEMENT DE HUY

BRUXELLES, LE
50, RUE NEUVE
TÉL. : 18.18.00

194

RAPPORT SUR LA SITUATION ECONOMIQUE POUR LA PERIODE DU 5 AU 11/12/41

POMMES DE TERRE.-

Situation lamentable, il n'y a pas de pommes de terre. Aucune distribution n'a été faite ni en novembre ni pour la première décade de décembre.

Les détaillants n'ont aucun stock, pas plus que les grossistes. Les autorités communales se déclarent très pessimistes et ne peuvent prévoir quand il y aura un arrivage.

C'est la chasse du consommateur chez les producteurs pour s'en procurer à n'importe quel prix, ceci est compréhensible car beaucoup de personnes qui avaient souscrit pour obtenir leur approvisionnement en une seule fois, n'ont absolument rien reçu. La situation est désastreuse. Aussi voit-on par route et par fer des gens de toutes conditions transporter soit des sacs, soit des valises remplies de pommes de terre. que ces personnes ont achetées au prix de 10-12-15 Frs le Kg. Ce fait prouve qu'il existe des pommes de terre.

Alors pourquoi n'organise-t-on pas des équipes de contrôleurs et de gendarmes avec mission de perquisitionner village après village, il y en aurait des surprises, car ce ne serait pas seulement des pommes de terre qui sortiraient, mais de tout.

En attendant ceux qui ne peuvent se payer le luxe d'acheter des pommes de terre à 15 Frs se ruent sur les navets et les rutabagas. Or que se produit-il une fois de plus ? Les navets qui la semaine dernière se débitaient 1 Fr coûtent cette semaine 1,25 Fr, soit 25% de hausse, et que peut-on déjà constater ? C'est que le manque de pommes de terre a déjà fait disparaître les navets et rutabagas, effectivement ceux-ci se font de plus en plus rares. Alors que va manger la population qui ne peut s'alimenter au commerce noir ?

Il est de toute urgence de prendre des mesures sérieuses non seulement pour faire sortir les stocks dissimulés, mais pour freiner immédiatement cette spéculation honteuse.

VOIT
Secrétaire d'Arrondissement

voedingswaren. Hier zullen weinig problemen opduiken. Zoals al bleek uit het bovenstaande schema weerspiegelt de structuur van de NLVC in hoofdgroeperingen en sectoren de verschillende productietakken binnen de voedingsnijverheid. Aangezien de organisatie slechts vier jaar bestond en intern dus weinig kon evolueren, zal het schema van de toekomstige inventaris op het organogram van de NLVC gebaseerd zijn. Tot op zekere hoogte kan eenzelfde thematische insteek ook worden gehanteerd bij de analyse van de juridictionele diensten binnen de NLVC. Een aantal vonnissen van de Scheidsrechterlijke Commissies zijn op onderwerp geordend (met name “melk(levering)” en “oogst 1940”) en de Disciplinaire Rechtsmacht kende een dienst Jurisprudentie die kopijen van de voornoemde vonnissen heeft geklasseerd op basis van de toezichthoudende hoofdgroeperingen van de NLVC.

Als derde mogelijke invalshoek, bestaat de studie naar de ontwikkelingen binnen een bepaalde regio. Verschillende reeksen lenen zich voor een geografische of streekgebonden insteek. Het deelarchief van de hoofdgroepering Tuinbouw bevat een uitgebreide reeks tuinbouwstellingen (en tellingen van sierplanten) met formulieren gerangschikt per gemeente. De hoofdgroepering Aardappelen telt dan weer alfabetisch geordende reeksen briefwisseling met de gemeenten omtrent de handel of productie van plant- een eetaardappelen. Ook de deelarchieven van de transversale sectoren “Landbouw” en “Handel en Distributie” zijn veelal opgebouwd uit geografisch geklasseerde reeksen. In dit opzicht verdienen de tabellen van ledenbijdragen binnen de sector “Handel en Distributie” een bijzondere vermelding: deze overzichten waren oorspronkelijk opgesteld om de inning van lidgelden te coördineren en bevatten naast financiële gegevens de namen en adressen van alle boeren en handelaars aangesloten bij de NLVC. Als dusdanig vormen de ledentabellen, gerangschikt per jaar, vervolgens per provincie en gemeente, een soort handelsregister van landbouwproducenten tijdens WO II, dat zich uitstekend zou lenen voor onderzoeksprojecten gebaseerd op systemen van geolokalisatie. De sector “Handel en Distributie” centraliseerde ook een

belangrijke reeks economische verslagen opgesteld door de kantonnale of arrondissementale secretarissen, wekelijkse rapporten die de productie en verdeling van basisproducten zoals brood, meel, vlees, vis, melk, boter en groenten uiteenzetten. Deze verslagen, bewaard voor de provincies Antwerpen, West-Vlaanderen, Henegouwen, Luik en Namen, werpen een blik op de dagelijkse realiteit van de (tekorten in de) voedseldistributie. Alle provincies zijn wel vertegenwoordigd in het klassement van de Hoofddirectie der Beroepsorganisatie (binnen de sector “Landbouw”), een orgaan dat instond voor de studie van vraagstukken in verband met land- en tuinbouw, voedingsnijverheid en distributie. De notulen en verslagen omtrent studiedagen, werkgroepen en opleidingen zijn ook hier gegroepeerd per provincie.

Een vierde invalshoek betreft het algemeen beleid van de NLVC. Hiervoor moet de onderzoeker uiteraard beroep doen op documenten en reeksen gevormd door de leidinggevende organen. Een aantal stukken en dossiers van corporatieleider Piet Meuwissen werden na de bevrijding gebundeld in een apart klassement “bewijsstukken” tegen het voormalig hoofd van de NLVC. Inhoudelijk variëren deze stukken van bezoeken aan het buitenland, toespraken en algemene briefwisseling tot verslagen over de organisatie en financiële analyse van de NLVC. Tevens doken bij de eerste herordening van het NLVC-archief ook een tiental meter ordners op afkomstig van Meuwissens kabinet. Deze ordners, die schuil gingen in een deelbestand van 150 meter dat enkel bekend stond onder de noemer “varia”, bestaat uit verschillende klassementen briefwisseling, zowel geordend per hoofdgroepering binnen de NLVC als op thema (teeltplannen, klachten van parketten, ledenbijdragen, enz.).

De onderzoeker die als vijfde invalshoek het beleid binnen een branche van de NLVC dieper wil uitspitten, kan doorgaans beroep doen op reeksen briefwisseling of dossiers gevormd door de directie van de (vak)groepering of dienst in kwestie. Nadeel is wel dat dergelijke reeksen bij gebrek aan eigentijdse toegangen (indicatoren

of steekkaarten) niet in detail zijn ontsloten, wat gerichte opzoekingen aanzienlijk bemoeilijkt of onderzoek op basis van steekproeven nodig maakt. Voor sommige diensten bieden nota's of dossiers een evocatief beeld van het dagelijkse reilen en zeilen binnen de NLVC. Zo bevat het deelarchief van de personeelsdienst naast een interessante reeks formulieren van personeel dat beroep deed op sociale assistentie ook een reeks menu's uit de personeelsmess en nota's met betrekking tot personeelsevenementen rond muziek en sport. Het archief van de dienst Pers & Propaganda telt dan weer een uitgebreide briefwisseling omtrent de redactie van diverse door de NLVC uitgegeven bladen (waaronder "Handel en Distributie" en "Volk en Bodem"), een onderwerp dat verder wordt gestoffeerd door de ontwerptekeningen en foto's van het grafisch-technisch bureau binnen deze dienst. Interessant is ook het onderdeel "Algemene Voorlichting" binnen Pers & Propaganda, dat naast een waaier van persmededelingen, uitgeschreven radioberichten en filmscripts ook briefwisseling rond het financieel plaatje

achter deze mediaoperaties bevat. Tenslotte is er de relatie van de NLVC tot zijn leden of onderhorigen "bij monde van" de Scheidsrechterlijke Commissies en de Disciplinaire Rechtsmacht. De duizenden uitspraken in dit deelarchief lenen zich bij uitstek tot een kwantitatieve analyse aan de hand waarvan de motivatie, aard en omvang van de opgelegde boetes, de beroepssectoren van de veroordeelden en de vonnissen in tweede aanleg kunnen worden uitgepluisd.

Aangezien het archief van de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie bij het opstellen van deze korte bijdrage nog in het "vagevuur" tussen wanorde en ontsluiting balanceert, bieden de bovenstaande bedenkingen slechts een zeer voorlopige stand van zaken. Niettemin tonen ze het potentieel van dit archiefbestand voor (de uitdieping van) de studie van de Belgische samenleving tijdens de Tweede Wereldoorlog. Uiteraard zullen de onderzoeksmogelijkheden maar ten volle zichtbaar worden bij de afronding van inventarisatie in de loop van 2020.

Filip Strubbe (°Gent, 1980) is sinds eind 2007 werkzaam bij afdeling 5 ("Hedendaagse Archieven", 1795-heden) van het Algemeen Rijksarchief te Brussel. Als dusdanig is hij belast met de overbrenging, de ontsluiting en valorisatie van archieven afkomstig van centrale overheidsorganen. Sinds 1 mei 2018 vervult hij een mandaatsopdracht, met als hoofdtaak de inventarisatie van de archieven gevormd door overheidsorganen belast met de (controle op de) voedselproductie en -verdeling in bezet België tijdens WO II.